

oud broek.nl

DECEMBER 2011

-
- *IJclub schittert*
  - *Boerenleenbank exit*
  - *Stier de hort op*

Op de voorpagina:

Annie Peereboom zwiert als vlinder in haar korte rokje.

Uit: Het Nieuws van de Dag 17-01-1891

Eerste Ijsfeest van de IJclub Broek in Waterland
op het Havenrak te Broek in Waterland,
op Zondag 18 Januari 1891.
IJs en weër dienende

PROGRAMMA:

Ringstekerij met Paarden, bereden door Leden van de IJclub
Broek in Waterland. Inleggeld f 0.50. Om Prijs en Premie.
Tonrollen door Jongens van 12--16 jaren. 2 maal de baan.
Om Prijs en Premie.
Hardrijderij door Personen van 14--18 jaren.
Om Prijs en Premie.

Tot opluistering van het Feest een der voornaamste, grootsche
Drasimolens.

Aanvang der Wedstrijden 12 uur.
HET BESTUUR.

COLOFON

Het bestuur van Vereniging Oud Broek in Waterland:

Naam	Positie	E-mail	Telefoon
Dick Broeder	Voorzitter	<i>d.broeder@hetnet.nl</i>	020-4033032
Vacant	Secretaris	<i>atsiedrijver@zonnet.nl</i>	020-4031201
Atsie Drijver	Penningmeester Collectie	<i>atsiedrijver@zonnet.nl</i>	020-4031201
Jan Maars	Projecten, Rondleidingen, Collectie	<i>j.maars@planet.nl</i>	020-4031118 06-53923773
Aagje Bruijn	Collectie	<i>j.j.wortel@hetnet.nl</i>	020-4031216
Ron Baltussen	Beschermd dorpsgezicht	<i>ronbaltussen@hetnet.nl</i>	020-4033714
Frouke Wieringa	Broeker Bijdragen	<i>brawier@xs4all.nl</i>	020-4031858

Medewerkers: Nico Merkelijn, Studio Hans Mulder, Hanneke de Wit, Adrie Beunder, Hillebrand Kuypers en Ria Houweling (Waterland in Beeld).

Correspondentieadres: Vereniging Oud Broek in Waterland, Buitenweeren 17,
1151 BE Broek in Waterland

E-mail: info@oudbroek.nl • <http://www.oudbroek.nl> • Rabobank: 31.07.02.194

ISSN: 2211-8675

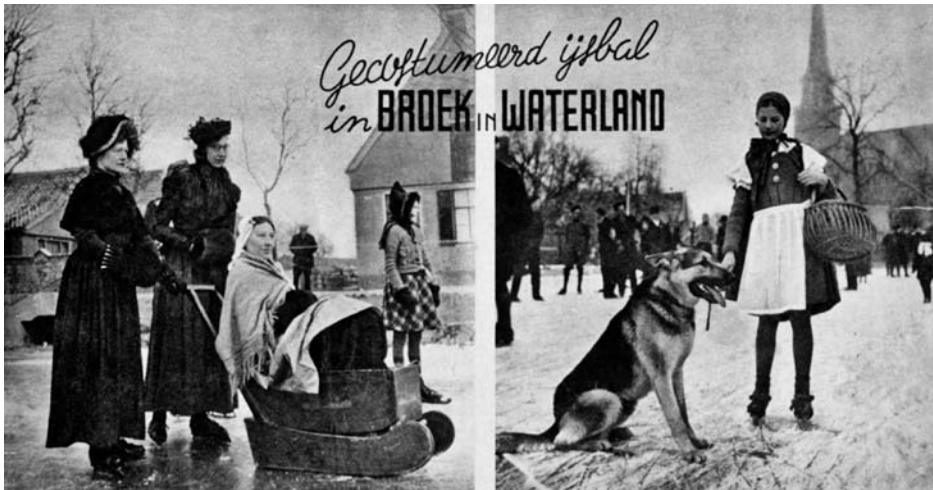
Strengere winters? DE IJCLUB SCHITTERT!

Het idee kwam van de heren P. Heyloo en J. Dekker. Zij vonden begin januari 1891, dat de tijd rijp was om in Broek in Waterland een IJclub op te richten. Aan alle Broekers zou worden gevraagd mee te doen, voor 75 cent per persoon.

Met flinke vaart werd het plan ten uitvoer gebracht. Al op 18 januari had op het Havenrak een groot ijsfeest plaats. Voor vijftig cent kon je ringsteken met paarden. Kleine jongens mochten tonrollen en voor personen van 14-18 jaren was er hardrijderij: '2 maal de baan. Om prijs en premie'.

'Tot opwekking en opluistering van het feest was een der voornaamste grootsche draaimolens op het ijs geplaatst. Hoewel het een gure dag was, hield het weer zich uitstekend. Ongeveer half vijf was het feest geëindigd en had des avonds in de sociëteit Concordia de uitdeeling der prijzen plaats'.

Zo staat het in het notulenboek, dat wordt bewaard door Jaap Blakborn, sinds 1976 bestuurslid van de IJclub. "Kijk," zegt hij, terwijl hij het schrift met stevige kافت voorzichtig ter hand neemt. "Alleen de voorste bladen liggen los, maar verder ziet het er nog redelijk uit." Het boek ruikt oud.

De bestuursvergaderingen, gehouden in de diverse cafés, draaiden vaak om de vraag hoe de financiële eindjes aan elkaar te knopen en hoe het volgend feest er moest uitzien. Zo mochten de schoolkinderen woensdag 13 februari 1895 hardprikken en hardsleden en was er voor de meisjes een balwedstrijd. Besloten werd '9 prijzen aan te kopen van ongeveer 30 cent per stuk en al den kinderen te onthalen op koek en chocolade.

Voor vijftig cent kon je ringsteken met paarden

Het ging er een tijd lang super-enthousiast aan toe maar helaas, het notulenboek eindigt droevig. De belangstelling voor de IJclub neemt af; rond de eeuwwisseling telt hij nog ongeveer vijftig leden. In december 1901 besluit het bestuur de vereniging op te heffen.

Broek in Waterland zonder IJclub was toch niet helemaal wat de Broekers wilden. Dus werd in februari 1907 opnieuw een IJclub opgericht en weer werd in een schrift wel en wee genotuleerd. De nieuwe IJclub had als doel 'aanleggen en onderhouden van banen, aansluiting bij den IJsbond Hollands Noorder Kwartier en.....werkverschaffing'.

Gekostumeerd ijsbal

Ook dit notulenboek eindigt droevig: op 7 april 1963 wordt op de laatste bladzijde gemeld, dat zes baanschuivers zijn verdwenen! Frappant is, dat het boek helemaal geen gewag maakt van die grootse happening in januari 1941: een gekostumeerd ijsbal op het Havenrak. Maar daar weet Adrie Beunder, die dikke plakboeken foto's en krantenknipsels bezit, alles van.

Het moet fantastisch zijn geweest, al die verklede schaatsers en een deftige jury, gevormd door burgemeester Peereboom, dokter Parrée, secretaris Van Dieren en schoolmeester

De deftige jury, gevormd door burgemeester Peereboom, dokter Parrée, secretaris Van Dieren en schoolmeester Smit.

Smit. Hermans Spaans was boerenkool met worst, Corrie Pieters was Roodkapje (met een grote herdershond). Annie Peereboom zie je als vlinder in haar korte rokje zwieren, Piet Bijl en Michiel Holman waren tinnen soldaatjes en Piet Beunder schoot als Cupido zijn pijlen af.

"Piet Beunder was mijn oom," zegt Adrie, die van 1932 is. Hij weet bijna zeker dat Herman Spaans als boerenkool de derde prijs kreeg, drie zilveren rijksdaalders. "En boefje, Tini Bijl, werd toen zij langs de jury moest rijden, door veldwachter Middelhoek opgetild."

Adrie Beunder was een verwoed schaatser. De Waterland Oost-, de Waterland Westtocht, De Banne-, de Zeevang- en de Noord Hollandtocht, hij heeft ze allemaal gereden. "De Gouwzee-tocht van Monnickendam naar Marken, Volendam en weer terug, 25 kilometer, reed je vier keer. Pakje brood mee - zo ging dat. De Eilandspoldertocht bij De Rijp was ook altijd leuk. Vijf keer," zegt Adrie trots, "heb ik de Friese Elfstedentocht gereden."

"Vroeger maakten ze het ijs schoon met een takkenbezem. Jaap Blakborn en Jan van der Snoek deden dat later met houten schuiven," vertelt Beunder. Jaap Blakborn? Het horen van zijn naam is een mooi moment om even naar hem terug te keren. Blakborn is tegenwoordig penningmeester van de IJclub.

"In 1976 vroom het voor het eerst in tien jaar flink. In het Havenrak lag prachtig zwart ijs," vertelt Jaap Blakborn, die toen 24 was. "Het bestuur van de IJclub bestond uit oudere heren, die er eigenlijk geen zin meer in hadden. Her en der verspreid lagen wat spullen, hier de lampen, daar de bezems. Wij hebben een nieuw bestuur gevormd, vooral om tochten

te organiseren." Nog heel lang schoven ze sneeuw 'met de hand' - met een plaatje ijzer aan een houten steel. Blakborn: "Wanneer we in het veld een baan maakten, naar Watergang, de Leek en Zuiderwoude, gebruikten we eerst een oud houten werktuig in de vorm van een A. Later kochten we een sloopauto bij Kelderman of Klaas Dorland; daar werd een stuk ijzer voor gelast en zo maakten we een baan."

Koek en zopie

"In de jaren tachtig hadden we het tij mee. Dankzij het organiseren van toertochten en de verkoop van koek en zopie kwam er geld binnen en konden we nieuw materieel aanschaffen," zegt Jaap. "Onze tochten waren de Grote en de Kleine Waterland-Oosttocht van 45 en 15 kilometer. Op de plekken waar je niet verder kunt doordat er een laag bruggetje ligt, leggen we kokosmatten neer of, beter nog, rubberen matten, zodat de schaatsers kunnen klunen."

"Bij de Pelserbrug en de Hefbrug over de N 247 was klunen gevaarlijk. Bij de Broekermeerdijk voor de brug pikten twee trekkers met platte wagens erachter de schaatsers op en brachten hen naar het ijs achter de Hellingweg om verder te gaan naar Zunderdorp. Prachtig vonden de schaatsers dat, zeker ook de mensen van buiten." Zo'n tocht vanaf Broek in Waterland langs zo ongeveer alle dorpen in de buurt heet 'uniek' omdat de schaatser nooit twee keer dezelfde plaats aan doet.

Intussen werd de schaatsmarathon een fenomeen; Broek in Waterland bleef niet achter. "In januari 1982 organiseerden we de eerste marathon. Je schaatste van het Havenrak langs de Woudweeren richting Het Schouw tot Terpstra en terug, een afstand van twee kilometer. Dat deed je 25 keer - dan had je de marathon verreden," zegt Jaap.

En dan de befaamde fakkeltochten met als startpunt Neeltje Pater, waarbij je de Dee op ging richting Watergang. "Je kreeg een fakkel mee, die je op een bepaalde manier moest vasthouden, van de wind af. De bewoners van de Broekermeerdijk zetten lichtjes buiten." Sprookjesachtig en feestelijk moet het eruit hebben gezien.

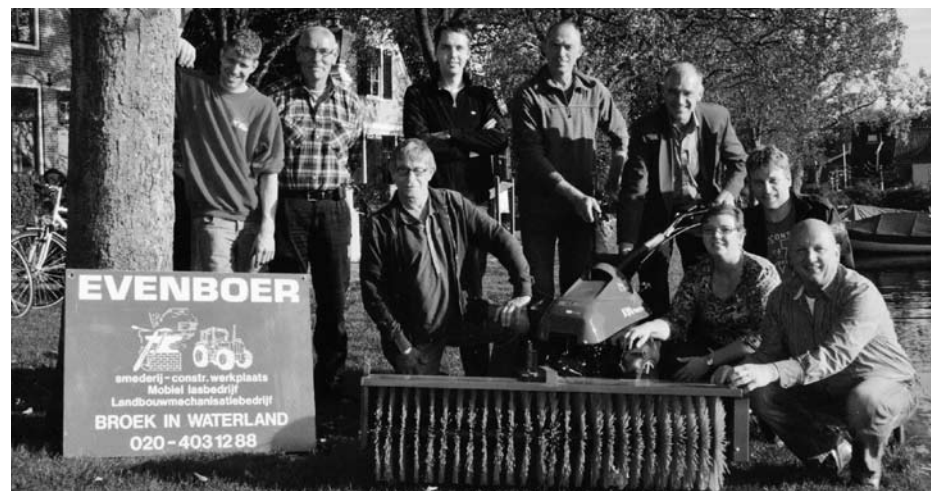
De IJclub organiseerde ook midwinterdansfestijnen in café Concordia en zomerse activiteiten zoals in 1976 de eerste land over zandwedstrijd, nog altijd een begrip. Vanaf 1999 was er negen jaar lang de skeelertocht Waterland on Wheels. Verder kunnen de Broeker schaatsers, groot en

Feeëriekke fakkeltochten langs de Woudweeren

klein, van tijd tot tijd met de bus mee naar een kunstijsbaan. Vanaf 1997 kwam er twaalf jaar lang geen ijs - helemaal niks. Iedereen had het over 'opwarming van de aarde' en constateerde misnoegd: 'Er komt nooit meer ijs'. In zo'n periode waarin er geen ijs is, dooit vanzelfsprekend ook de animo van de IJclub en zijn leden. Waarom betalen voor iets, dat toch niets doen kan?

Er kwam echter weer ijs, en flink ook, in de winter van 2008/2009. De firma Ploeger deed goede zaken; wie geen schaatsen (meer) had, schafte snel nieuwe aan. Kleine kinderen maakten hun debuut op het Havenrak.

Sloopauto met stuk ijzer eraan, daarmee veegde je de baan

Het huidige bestuur van de IJclub

"Nu gaat het weer aardig met de IJclub," zegt Jaap Blakborn. "We hebben een prachtige nieuwe sneeuwschuiver aangeschaft." Bijna de helft, 480 van de duizend huishoudens die Broek in Waterland rijk is, is lid van de IJclub. Zij kregen onlangs een foto van de nieuwe sneeuwschuiver in de bus.

Wat zal deze winter brengen? Strenge vorst, zoals wordt beweerd? Jaap Blakborn: "We weten er niets van. Het weer laat zich niet langer dan vijf dagen vooruit voorspellen. Het zou fantastisch zijn als we deze winter weer volop kunnen schaatsen, maar ik laat me niet op voorhand gek maken."

Hanneke de Wit

Stier de hort op

Zondag jl. is te Broek in Waterland van de stal van K. van Vuure losgeraakt een jonge stier, die dadelijk het veld inliep; de pogingen om hem te vangen, maakten hem woedend, zoodat hij twee personen op de grond wierp, die er echter met ene ligte kneuzing afkwamen. Den geheelen nacht vergeefsche moeite gedaan hebbende om hem weer meester te worden, besloot de eigenaar eindelijk hem neer te schieten, en Maandag morgen werd op hem jacht gemaakt. Maar hij ontkwam het. Daar het beest echter een gevaarlijke vijand

werd en algemeenen schrik verwekte, besloot de heer J.Prins om het, met 3 andere personen, elk met een geladen geweer voorzien van bajonet, in het open veld te vervolgen. Zij vonden hem onder Ransdorp, waar hij mede twee menschen neerwierp, doch zonder zware verwonding; eindelijk kregen de onverschrokken jagers den stier onder schot, hij stortte neer en werd dadelijk afgemaakt.

Uit de Nieuwe Utrechtse Courant van 5 februari 1850

Uit: Jeugdherinneringen

Geschreven door Johanna Egbertina Schoemaker
met aanvullingen en commentaren van Nel Rümke-Bakker

De ligging van Broek in Waterland

(wel erg mooi en leuk, maar vooral vroeger niet altijd gemakkelijk)

Broek is een heel ander dorp dan de streekdorpen aan weerszijden van de Zaanstreek. Waterland ten Oosten van het Noord-Hollands kanaal bevat veel kleine droogmakerijen en daartussen kris-kras sloten en watertjes. Rondom de Broekermeer en de Noordmeer, bij Buiksloot de Buikslotermeer en bij Monnikendam de Monnikmeer, 't land in deze bemalen droogmakerijtjes was vrij droog, de rest erg nat, al wordt het natuurlijk ook bemalen. De meeste boerderijen, voor zover ze niet langs de dijken liggen, zijn alleen per boot en fiets te bereiken. Ook dokter bezocht zijn patiënten buiten het dorp per roeiboortje; voor 't roeien had hij een vaste man (Houtman). Als 's winters het ijs sterk was, per grote slee (toog noemden we die); een warme stoof erin, een plaid om de benen; Houtman op de schaats erachter.

In de 'kwakkeltijd' tussen vorst en dooi moest mijn vader wel met paard en rijtuig (bij sneeuw enz.), hij moest dan helemaal over Monnikendam omdat er geen wegen waren. Dit is na '16 verbeterd. Indertijd reed je op de Zeedijk (gevaarlijk bij storm), nu is de weg onder de dijk. De meeste kinderen werden niet door de baker gehaald. Bij het 'eerste hanengekraai' haalde men mijn vader, die daardoor soms uren en uren bij een bevalling zat en door de grote afstanden niet weg kon en dan probeerde de oude vrouwen (altijd minstens twee, meest burenanwezig) aan 't vertellen te krijgen over 'vroeger', sprookjes, ze aan 't zingen te krijgen. (NB)

Tussen vriezen en dooien zal 't wel eens moeilijk zijn geweest. Hij is wel een paar keer door

't ijs gezakt. Zijn opvolger Parree heeft direct een motorfiets genomen. Als dokter Bakker in Holysloot moest zijn, moest hij de hele Holysloter Die over. 't Hoorde niet onder de gemeente maar wel onder dokters rayon. Stel je dat eens voor, midden in de nacht soms. Een vroedvrouw was er niet.

Alleen de baker Anne van Evert (Lof) probeert wel eens 't kind te halen. Tegen deze dingen streed mijn vader heftig met het oog op infecties en deelde haar een fiks standje toe en ried de mensen af haar als baker te nemen. (NB)

Geïsoleerd was het dorp niet. Het leefde van Amsterdam, waar het per behoorlijke weg, tram en vaart mee verbonden was. De Broekervaart loopt van het Noord-Hollands kanaal naar Edam, het eerste gedeelte van Schouw door de ringvaart van de Broekermeer, in het dorp was die bebouwd, de weg dan die er langs loopt, naar Amsterdam. Het dorp omarmt als het ware het Havenrak, een flink wateruitwas van de Broekervaart. Het is later erg bedorven door de aanleg van de grote weg, volkomen in tweeën gesneden.

Johanna Egbertina Schoemaker was de in 1894 geboren dochter van het schoolhoofd (1888-1925) Arend Schoemaker.

Nel Rümke was de in 1889 geboren dochter van dorpsdokter Bakker. Over dokter Bakker en de volksverhalen die deze verzamelde schreef Theo Meder het boek 'Vertelcultuur in Waterland'.

De kluis stond gewoon open

Zijn vader, Cor Nooij, was kassier bij de Boerenleenbank, die later de Raiffeisenbank werd en nog weer later de Rabobank. "Begin jaren zestig kon hij wel een hulpje gebruiken; ik schoof bij hem aan aan de grote werktafel, waaraan hij ook zijn klanten ontving. Zo leerde ik het vak en werd ik een jaar later plaatsvervangend kassier," vertelt Andries Nooij.

De Boerenleenbank werd in Broek in Waterland in 1907 opgericht naar een idee van Friedrich Raiffeissen, burgemeester van Flammersfeld. Deze had mededogen met de boeren in zijn omgeving, die om geld te lenen afhankelijk waren van woekeraars. De Boerenleenbank zamelde geld in van boeren en leende dat uit aan boeren die het nodig hadden. Nooij: "Anton de Boer, en vóór hem zijn vader Jacob, had de bank aan huis op de hoek van Laan en de Dorpsstraat."

In de jaren dertig verhuisde de bank naar Kerkplein hoek Keerngouw, waarin een café annex woonhuis had gezeten. "Mijn vader, die uit de Beemster kwam, werd er in 1946 kassier. Links in het gebouw zat de bank, rechts gingen wij wonen- mijn ouders en hun drie kinderen. Later kwam er nog een kind bij." (Op de foto hierboven de bank en het woonhuis en Andries, straatwiedend.)

Mijn vader trof het: het was een heftige tijd, zo vlak na de oorlog, zegt Andries, die van 1939 is. "De mensen hadden helemaal geen of juist heel veel geld. De regering blokkeerde alle rekeningen, zodat kon worden uitgezocht of de mensen wel eerlijk aan hun geld waren gekomen. Dat was de geldsanering. Er was een oude typemachine, maar mijn vader schreef bijna alles op met een vulpen. Het was de tijd, waarin je een misvormde paperclip uit zuinigheid nog in model boog. Telefoon was er niet, toen mijn vader er begon. De klanten liepen gewoon binnen." De bank was op maandagochtend open, op woensdagmiddag en vrijdagavond. Dorpelingen lieten geld op hun rekening bijschrijven, kwamen rekeningen betalen of om krediet vragen. Krediet krijgen, ging niet zomaar: het bestuur bepaalde of de klant kredietwaardig was.

Op vrijdagavond mocht menig kind met vader mee, om geld op zijn jeugdspaarrekening te laten zetten. De kluis stond gewoon open. Andries: "Jaarlijks was er ook een spaardag, dan kwamen de kinderen hun spaarpot omkeren. Moest je al dat geld tellen, het bedrag bijschrijven. Was je al gauw een half uur bezig met één klant. De wachtkamer zat bomvol."

De bank deed van alles om klanten te werven en te behouden. "Degene die de vijf miljoenste spaargulden bracht, kreeg een schilderij cadeau," vertelt Andries. "Dat was mevrouw Doornenbal, die tot voor kort aan de Molengouw woonde."

Op 'spaadag' kwamen kinderen hun spaarpot omkeren

---

werktafel," zegt Andries. "Toen ik er in 1961 bij kwam, gaf dat enige verlichting."

"Op oudjaar werkte je van half zeven 's ochtends totdat het werk klaar was. Het bestuur kwam vervolgens de kas controleren en het jaar afsluiten." Oudjaar 1962 was vader Nooij ziek. Andries moest in zijn eentje afsluiten. "De ouwe Tolk kwam geld halen om de boeren, die melk hadden geleverd aan de Coöperatieve Melk Centrale, op zijn motorfiets te gaan uitbetalen."

"Vreselijk," zegt Andries, "het bestuur was al in aantocht toen bleek dat er een kastekort was van vijfhonderd gulden. Nou, het bestuur was nog niet binnen, of de telefoon ging. Tolk aan de lijn. Nooij, zei hij, er klopt iets niet, ik heb vijfhonderd gulden te veel bij me. Goudeerlijk was die man." Gemoedelijk. Zo laat zich de sfeer in en rond de bank aan het Kerkplein het beste omschrijven. "Mijn vader en ik konden het uitstekend vinden met elkaar. Voor ons was de bank ons eigen bedrijf, dat wij samen runden."

Na zijn huwelijk in 1965 met Nel woonde Andries aan de Buitenweeren. "Buurman Koos van Eekelen tikte op vrijdagavond, vlak voordat ik naar de bank ging, tegen mijn raam, stak drie vingers op en dan wist ik het wel. Koos had driehonderd gulden nodig en die bracht ik later op de avond gewoon voor hem mee."

Was het pand aan het Kerkplein aanvankelijk een prachtig kantoor (zelfs groter dan dat in Monnickendam), in de jaren zestig was het verouderd. In april 1969 verhuisde de bank naar een splinternieuw gebouw aan Nieuwland. (Op de foto zien we Nel Nooij, dochter Petra, en Wil van Eck, de eerste medewerkster van de bank, tijdens de opening.) Andries: "Wij gingen links boven de bank wonen, mijn vader en moeder rechts. De bank had vier loketten en een gesloten loket voor privé zaken."

Een maand na de opening 'kwam Zunderdorp erbij'. "Daar was geen kantoor; je ging er een avond van de week naar toe en hield dan 'zitting' in het jeugdgebouw. Ja, je had gewoon je

Cor Nooij had (bijna) nooit vakantie. "Als hij eens een weekje weg wilde, zat hij de avond tevoren tot één uur te werken en zodra hij terug was, kroop hij weer achter zijn

koffer met geld bij je, dat was geen probleem. In Zunderdorp zag ik een hele generatie klanten opgroeien, kinderen die meekwamen met hun ouders en nu zelf vader en moeder, of opa en oma zijn."

Nel komt binnen; mag zij ook iets vertellen? Tuurlijk. "Op een gegeven moment hingen de sleutels van het kluishek achter het hek in de kluis. Wij vroegen onze zoon Cees, een kleuter, door het hek te kruipen en de sleutels te pakken. Later hebben wij Cees nog eens van de lagere school moeten halen, om ons een tweede keer uit de nood te helpen. Toen hij groter werd, ging dat niet meer. We hebben een tweede bos sleutels aangeschaft."

Koemarkt

Onvergetelijk was de dinsdagse koemarkt in Purmerend. "Alle boerenleenbanken - Zeevang, Purmer, Beemster, noem ze maar op - waren dan ter plekke voor de veeboeren. Die kwamen geld halen om weidekoeien te kopen, die ze in het najaar weer verkochten voor dikke pakken geld. Ze belden op: Nooij, we komen twintigduizend gulden halen. Wij hadden een veelvoud van dat bedrag bij ons, ook voor andere boeren, en dan deden we zaken in het Landbouwhuis aan de Breestraat.

Ook in Zuiderwoude en het bejaardenhuis in Broek in Waterland hield de bank zitting. "In Holysloot zaten we in het wijkgebouw op het toneel achter een gordijn." Dat de kassier flink wat geld bij zich had, was nooit een bron van zorg totdat het gerucht ging, dat de 'bank' in Zunderdorp zou worden overvallen. "We hebben toen politiebewaking gekregen, zat ik achterin een politieauto. Dat hielp, maar helaas is toen wel in IJpendam, waarmee we ook waren gefuseerd, een overval gepleegd."

Andries Nooij vertelt dat hij alle rekeningnummers uit zijn hoofd kende. "Op een avond werd ik in Zunderdorp vervangen. Zegt die vervanger: ik ben helemaal klaar met jou, niemand kent hier zijn eigen rekeningnummer. Toen heb ik een lijst gemaakt met alle rekeningnummers, zodat een vervanger die kon natrekken."

Cor Nooij werkte tot 1973 op de bank; hij heette inmiddels directeur, niet langer kassier. "Hij deed, totdat hij met pensioen ging, ook zittingen," zegt Andries. Na Cor Nooij werd Chris Klein directeur; Andries Nooij werd baliedewerker. In 1978 werd het gebouw aan Nieuwland ingrijpend verbouwd en vergroot.

"Dat gemoedelijke van het Kerkplein hield aan het Nieuwland nog wel stand, al werd het bankverkeer commerciëler en drukker. De bank ging er van alles bij doen: reizen verkopen bijvoorbeeld, en verzekeringen."

"De grote omslag kwam in 1995, toen de bank hier fuseerde met die in Monnickendam. Je kreeg te maken met uitruilen van personeel; het intieme van de bank ging verloren." Nog twee jaar bleef Nooij bij de Rabobank werken. "Daarna heb ik nooit meer een voet in het kantoor gezet."

In september 2011 sloot de Rabobank in Broek in Waterland zijn deuren. Alleen de pinautomaat is er nog. Met Sint Maarten waren de medewerkers even terug - om snoep uit te delen.

Hanneke de Wit

Onvergetelijk: de koemarkt op dinsdag in Purmerend

‘Een sieraad voor deze plaats’

Op den 7den deze, had alhier de plegtige inwijding van het nieuwe schoolgebouw plaats, hetwelk in een grootschen, doch eenvoudigen smaak geheel van steen is gebouwd; zijnde gemeentebestuur daartoe in staat gesteld geworden door eene negotiatie op de plaats zelve. Reeds des morgens half tien zag men de blijde schooljeugd met bloemen versierd en zindelijk gekleed, in de oude bouwvallige en voor het tegenwoordige onderwijs ondoelmatige school bijeenkomen.

De 153 leerlingen, behoorlijk in reijen geschikt zijnde, deed de onderwijzer met hen eene wandeling door het grootste deel des dorps. Intusschen had zich een groot aantal inwoners, zoo aanzienlijken als geringen, naar het fraaije en ruime schoolgebouw begeven, en wachtte daar de feestvierende jeugd op. Nadat dezelve gezeten en de plegtigheid door gezang begonnen was, sprak de edelachtb. Heer burgemeester een kort maar krachtig woord, op de gelegenheid van deze blijden dag passende. Hierin werd zijn edel achtb. vervangen door den weledelen heer school-opziener van het distrikt, die, hulde doende aan de belangstelling dezer gemeente in het verbeterd onderwijs, hetzelve verder der gemeente en den onderwijzer ter behartiging aanbeval. Onder gepaste welgemeende toespraken overhandigde nu de eerste spreker afzonderlijke boek-

geschenken aan de onderwijzer, aan zijne drie kweekelingen en aan de leerlingen, ter gedachtenis aan deze heugchelijken dag. De onderwijzer bedankte voor zich een der leerlingen deed zulks, op een bevallige wijze, voor de jeugd. Algemeen was onder de talrijke schaar der aanwezigen het genoeg en de hartelijke deelneming, welke, door de tusschenpoozende gezangen der kinderen, uit muziekwerkjes van de heeren Prinsen, van Dapperen en Oudshoff, nog dermate verhoogd werden, dat elk, hoogst ingenomen met het deftig gebouwde gesticht, en getroffen van de inderdaad indruk makende plegtigheid dezès dags, volgaarne bekende, dat deze school, eenig in haren aanleg, een sieraad voor deze plaats is, en deze dag een ware feestdag voor jeugd en ouderdom uitmaakte.

Uit: Nederlandsche Staatscourant 12 juni 1827

De school aan de Erven, waarin later het gemeentehuis heeft gezeten, werd gebouwd in 1826. Dat staat nog te lezen op de plaque rechts in het gebouw. Scholen waren toen nog niet verdeeld in klaslokalen; alle leerlingen kregen les in één ruimte. In 1997 werd in een Broeker Bijdrage uitgebreid aandacht besteed aan de geschiedenis van de scholen in Broek in Waterland. Broeker Bijdragen zijn nog verkrijgbaar.

TELEGRAPHIE EN TELEPHONIE

Op 29 October a.s. zal te Broek in Waterland een hulptelegraaf – en hulptelefoonkantoor voor het algemeen verkeer worden opengesteld. De diensturen zijn geregeld als volgt: op werkdagen: 9-11, 12-1, 2-3, 6-7; op Zon- en feestdagen: 8-9 voormiddags.

Uit Nieuws van den Dag, 23-10-1913

MELKOORLOG

In Wijde Wormer en Broek in Waterland is een melkoorlog uitgebroken tusschen de boeren en de coöp. melkinrichting in Wormerveer. De boeren vragen 18ct per liter, de inrichting wil er 16 betalen. Gister is er geen melk afgeleverd. Te Oostzaan is de prijs van 18 tot 21 ct. gestegen.

Uit: Voorwaarts, sociaal democratisch dagblad van 6 oktober 1921

In Memoriam

Piet Ruijterman

Op vrijdag 18 november overleed op de leeftijd van 79 jaar, na een kort ziekbed, toch nog onverwachts, Piet Ruijterman. Piet was niet alleen een markante Broeker, maar ook een gewaardeerd lid van en vraagbaak voor onze vereniging.

Piet was vooral bekend bij vele oudere Broekers als eigenaar van een van de drie Sparwinkels, die ons dorp vroeger rijk was. Hij bezorgde boodschappen in Zuiderwoude, Uitdam en Holysloot en was ook daar een graag geziene gast. Weer of geen weer, Piet worstelde zich met zijn boodschappen, soms door bergen sneeuw, zoals in de winter 1962/1963, naar zijn klanten.

Nadat Ruijterman in 1997 gestopt was met zijn winkel aan het Roomeinde, was hij alle dagen te zien in en buiten ons dorp. Hij fietste heel wat af met zijn oud 'concullega' Gerrit Mulder van de Sparwinkel aan de Laan/hoek Dorpsstraat. Met grote regelmaat waren ze te vinden in Marken, Ilpendam en omgeving. Ook daar was hij bekend: hij stond altijd klaar voor een gezellig praatje.

Tot voor kort fietste Piet nog dagelijks een rondje door het dorp met als afsluiter altijd even de Kant om, via zijn oude winkelpand naar huis. We zullen hem missen in het dorp.

Het bestuur van Vereniging Oud Broek in Waterland wenst familie en vrienden van Piet veel sterkte.

Goedemorgen Dick,

Wat een kostelijke dag was het afgelopen woensdag en dan bedoel ik niet alleen dat de weergoden ons gunstig gestemd waren! Het was zeer informatief. Gewoonlijk ga ik naar Hoorn shoppen en kijk dan niet verder dan mijn neus lang is (lees: winkels).

'Onze'gids was een beziëld verteller zodat we regelmatig met open mond omhoog stonden te staren naar bijvoorbeeld de uithangbordklok, waarvan er vijf in Nederland zijn en dus twee in Hoorn!

De diverse binnenhofjes waren een oase van stilte en bloemenzeeën. Een stukje kunst mocht ook niet ontbreken in de vorm van de 'planking man'. Veel jaartallen kwamen voorbij en ik moet je helaas bekennen dat er niet veel zijn blijven hangen...

Enig dat de vereniging zetelt in een pakhuis, heel pakkend.

Tot slot onder het genot van uitermate goed verzorgd hapje en drankje nog eens terugblijkt op de middag.

Je vroeg hoe ik de dag ervaren had, zo dus.

Vriendelijke groet,

Mary Tjemkes

Deze brief is gericht aan Dick Broeder, voorzitter van Vereniging Oud Broek in Waterland. De vereniging had 29 september voor haar leden een uitstapje georganiseerd naar Hoorn.

Uit: Jeugdherinneringen

Geschreven door Johanna Egbertina Schoemaker
met aanvullingen en commentaren van Nel Rümke-Bakker

Gas en licht en water

Er was in het dorp geen gas, elektriciteit of waterleiding. Gas is er nog niet; alleen enkele boeren die in de Broekermeer woonden hadden een gasketeltje. Verder waren er alleen petroleumlampen, ook als straatlantarens. De lantaarnopsteker ging ze elke avond met z'n laddertje langs en later weer voor het uitblazen, ik meen al om tien uur. Alleen de lantaren over de Kerkebrug waar je de hoek om moest naar het huis van de dokter, bleef de hele nacht branden. Als volgens de kalender de maan scheen, kwamen de lantaarns niet aan, al was de lucht bewolkt. Buiten de kom van het dorp was het altijd donker.

De mensen waren in die tijd zuinig met licht. De lamp niet te vroeg op. Er werd lang geschemerd, ik kwam als kind veel bij Veltrop (de slager tegenover de dokter). Als Piet de Wit met zijn laddertje de lantaarn die bij ons in 't uiterste hoekje aan de Erven stond in de tuin opstak, mocht de lamp op. Tot dan werd er veel gezongen, vaak tweestemmig, schoolliedjes. Ook zondagavonds was dat zo bij jullie. Ik zie nog het witte theelichtje van je Moe en wij zitten in die diepe vensterbank in de voorkamer.(NB)

Erger was het gebrek aan waterleiding. Elk huis lag voor of achter wel aan een sloot, daar was dan een wal, walhuis of gemetselde wal

voor de betere standen, alleen maar een afstapje met houten beuntje voor de mindere, waar pannen enz. geboend werden en 't water voor straat schrobden en ander werk werd gehaald. Verder had bijna elk huis een regenwaterbak waaruit je met een akker kon putten. Bij ons thuis was de zaak heel knap opgelost. Onder 't huis een grote regenwaterbak, we hadden nooit gebrek. Achter in de gang was een deurtje, waarachter je de bak met deksel kon zien, gelijkvloers. 't Was streng verboden dat deurtje open te maken. Niemand had er trouwens ooit iets te maken, alleen als een heel enkele keer de bak moest schoongemaakt. Want op de bak stond een pomp (zwengel in de keuken) die boven de gootsteen een bak vulde waaraan twee koperen kranen. Bovendien in de trapkast een grote filter waar onder drinkwater uit getapt werd. Het afvalwater liep vanuit de gootsteen weg door de WC die tegen de keuken was aangebouwd, maar de deur aan de andere kant had in het achterportaal. Ko en ik probeerden daar 's avonds altijd samen heen te gaan; 't was er zo donker. Ons walhuis werd hoogst zelden gebruikt.

Over het water schreef ik al bij de boeren en 't spoelen 'over sloot', soms tussen twee pleetjes in. Wij hadden ook regenwaterbak in huis. in de 'schuur' en filter voor drinkwater.

Afvalwater kwam in 't gootje naar de plee, mondde daar uit. Was ideaal voor de ratten! Mijn moeder maakte altijd veel lawaai met de bril, uit angst voor de ratten. Bij jullie was - al rook hij niet aangenaam - toch de plee veel hygiënischer omdat alles in de put ging. Herinner jij je nog dat je moeder eens als pleepapier een 'roman' verknipte en wij van die plee nog niet weg waren te slaan? Hoeven ben jij? enz.

In de sloot woonde de 'bullebak' of de 'okkerman' of 'haantje pik' die je zo mee naar beneden trok.(NB).

Mijn moeder, hoewel geboren in Brouwershaven, had een echte angst voor al dat water in het dorp. 't Was trouwens het grote gevaar voor spelende kinderen. Daarom werd ze wijs gemaakt dat er in het water 'waterwolven' woonden die je erin trokken als je te dicht bij de kant kwam. Moe heeft ons nooit zoiets verteld, ze was erg modern.

In droge zomers was de watervoorziening van het dorp een probleem. (ook tijdens de watersnood toen de bakken vol liepen met brak zeewater). Vooral de staffersboeren hadden veel water nodig voor het schoonhouden van de melkbussen. Onder het Kerkeplein was een kolossale regenwaterbak die al het

water van het kerkedak verzamelde. Op het plein stonden een pomp die in mijn tijd al niet meer gebruikt werd, en twee vierkante bakken, waarvan het deksel op slot was. Was je eigen regenwaterbak leeg, dan kon je daar water halen. 't Kostte wel een kleinigheid. Sleutel en akker haalde je bij de koster van de kerk.

Er werd 's zomers veel gebruik van gemaakt, maar er waren er ook heel wat die het gemakkelijker vonden de bussen maar aan de slootkant te schuren. Geloof maar dat ze blonken. Dat er wel eens wat slootwater in achterbleef, een kniesoor die erop let. Als je nu weet dat ook alle plees op dezelfde sloot loosden, verwondert je dan nog het grote aantal tyfusgevallen in de grote steden? Een melkfabriek is pas na de eerste wereldoorlog opgericht. Keuringsdienst van Waren was er toen al in Amsterdam; de staffersboeren konden niet al te veel water in de melk doen zonder een bekeuring te riskeren, maar op zindelijkheid in het dorp zelf werd niet gelet. Aan het eind van De Erven woonde een staffersboer (Pauw) die berucht was om z'n regelmatige bekeuringen, tot hij er tenslotte de kast voor in ging. Maar dat was een schande! Niet het water toevoegen aan de melk, dat dat 'de kast' ingaan.

Waterlandse tram

JAARVERGADERING GECOMBINEERD MET VOORDRACHT OVER TRAM

Maandag 23 April 2012 hebben wij alvast uitgekozen om onze jaarvergadering te houden. Dit doen wij in combinatie met een lezing over de Waterlandse Tram die van 1888 tot en met 1956 de verbinding onderhield tussen Volendam en Amsterdam, en voor veel Waterlanders van groot belang was. De lezing wordt gepresenteerd door Geert Titsing uit Monnickendam, die veel onderzoek naar de tram heeft gedaan, en er zelfs een boek over heeft uitgebracht. Noteer deze avond vast in Uw nieuwe agenda, want het belooft

een gezellige, en vooral nostalgische avond te worden.

**Vereniging Oud Broek in Waterland
wenst alle medewerkers en leden
gezellige kerstdagen en een
opbouwend en gezond 2012**

Illustratie: Adrie Beunder